

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ : ศึกษากรณีศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 26 จังหวัดบุรีรัมย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศึกษาแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งกลุ่มอาชีพ ศึกษาปัจจัยเกื้อหนุนต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพตามโครงการส่งเสริมเครือข่ายผู้ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพจังหวัดบุรีรัมย์ และศึกษาปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพโครงการส่งเสริมเครือข่ายผู้ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพจังหวัดบุรีรัมย์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ สมาชิกกลุ่มอาชีพทอเสื่อกกและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกกตามโครงการส่งเสริมเครือข่ายผู้ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพทั้งหมด 120 แบบไม่สุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ในการหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยที่ 0.15 โดยเสนอผลการศึกษาในรูปของตารางประกอบคำบรรยายและการวิเคราะห์ผลการศึกษา โดยในแต่ละประเด็นสามารถสรุปภาพรวมได้ดังต่อไปนี้

สรุปผลการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกกลุ่มอาชีพ

สมาชิกกลุ่มอาชีพทั้งหมดเป็นเพศหญิงทั้งหมด มีอายุระหว่าง 41-60 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตรและดูแลครอบครัว ระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาว่าครั้ง ถือได้ว่าการศึกษาที่ไม่สูงมากทำให้ทางเลือกในการประกอบอาชีพมีน้อย ซึ่งสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 3,000 บาท จึงจำเป็นต้องมีอาชีพเสริม สำหรับอาชีพเสริม/รายได้เสริมของสมาชิกกลุ่มอาชีพมากกว่าครึ่งมีอาชีพเสริมด้วยการประกอบอาชีพ เช่น ทอผ้าไหม ทอเสื่อกก จักรสานเลี้ยงสัตว์ และค้าขาย ซึ่งสมาชิกเกือบทั้งหมดมีรายได้เสริมต่อเดือนไม่เกิน 2,000 บาท เหตุผลที่

สมาชิกเข้าร่วมกลุ่มอาชีพส่วนใหญ่ คือเพื่อต้องการสร้างอาชีพ/รายได้ ซึ่งสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เข้าร่วมประชุมกลุ่มทุกครั้งที่มีการนัดหมายประชุม

2. ปัจจัยเกื้อหนุนต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ

การศึกษาถึงปัจจัยเกื้อหนุนต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ ซึ่งแบ่งปัจจัยออกเป็น 7 ด้าน พบว่าปัจจัยเกื้อหนุนภายในที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำ 2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม 3) การบริหารจัดการกลุ่ม และปัจจัยเกื้อหนุนภายนอกที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ ประกอบด้วย 1) บทบาทของชุมชนต่อการรวมกลุ่ม 2) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก 3) การตลาดของกลุ่ม

ผู้นำถือเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญกับกลุ่ม และมีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ผลจากการศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำที่แตกต่างกันมีผลทำให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่มแตกต่างกันด้วย โดยเฉพาะกลุ่มอาชีพทอเสื่อกกตำบลไทยเจริญที่มีความเข้มแข็ง ภาวะผู้นำโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง คือผู้นำกลุ่มสามารถนำความรู้และทักษะด้านอาชีพมาช่วยให้กลุ่มเกิดรายได้ และผู้นำกลุ่มมีการนัดหมายและประชุมกับสมาชิกกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มผู้นำที่มีความเข้มแข็ง ส่วนกลุ่มอาชีพทอเสื่อกกบ้านกรวดซึ่งมีความเข้มแข็งน้อย โดยให้เห็นว่าผู้นำกลุ่มนำความรู้ทักษะมาช่วยให้กลุ่มเกิดรายได้ และการนัดพบ/พูดคุยกับสมาชิกกลุ่ม มีค่าเฉลี่ยที่ต่ำ จึงเป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มให้เข้มแข็งและต่อเนื่องได้

การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มได้ ผลจากการศึกษา พบว่า สมาชิกกลุ่มอาชีพทอเสื่อไทยเจริญซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งมาก สมาชิกกลุ่มได้รับโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มด้านต่าง ๆ เช่น โอกาสในการแสดงความคิดเห็นเพื่อแต่งตั้งตำแหน่งในกลุ่ม โอกาสเข้าร่วมประชุมกลุ่ม มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม และร่วมตรวจสอบผลการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ส่วนกลุ่มอาชีพทอเสื่อกกบ้านกรวด ลักษณะการมีส่วนร่วมของสมาชิกมีค่าเฉลี่ยค่อนข้างต่ำ ซึ่งพบปัญหาที่สำคัญคือ สมาชิกไม่ใช้โอกาสในการแสดงความคิดเห็น คือไม่ใช้โอกาสในการมีส่วนร่วมประสานและประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่ม ไม่ใช้โอกาสในการร่วมตรวจสอบผลการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเท่าที่ควร

การบริหารจัดการกลุ่ม ถือเป็นปัจจัยสำคัญด้านหนึ่งที่จะส่งเสริมให้กิจกรรมของกลุ่มดำเนินต่อไปได้ ผลจากการศึกษา พบว่า การบริหารจัดการกลุ่มที่แตกต่างกันมีผลทำให้เกิดความเข้มแข็งต่างกันด้วย ซึ่งกลุ่มที่มีการบริหารจัดการกลุ่มมาก เช่น กลุ่มอาชีพทอเสื่อกก

ไทยเจริญการบริหารจัดการกลุ่มจะมีการบันทึกรายงานการประชุมทุกครั้ง มีการระดมทรัพยากรทั้งจากภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่ม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยด้านนี้ในระดับสูง ส่วนกลุ่มอาชีพทอเสื่อกกบ้านกรวดมีการบริหารจัดการกลุ่มด้านกฎ ระเบียบของกลุ่ม การชี้แจงข้อมูลให้กลุ่มได้รับทราบ มีค่าเฉลี่ยค่อนข้างต่ำ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมด้านนี้คือ กิจกรรมของกลุ่มไม่มีความต่อเนื่อง หักผลจากกำไรเข้ากองทุนกลุ่มไม่สม่ำเสมอ

ชุมชนและบทบาทของชุมชน เป็นปัจจัยด้านหนึ่งที่ช่วยผลักดันให้กลุ่มอาชีพดำรงอยู่ได้ในชุมชนอย่างมีความเข้มแข็ง เนื่องจากผลจากการศึกษา พบว่า ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพมีความสัมพันธ์กับบทบาทของชุมชนต่อการรวมกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มที่ชาวบ้านนัดพบรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นให้กำลังใจ แฉ่งแหล่งทรัพยากรในชุมชนและแจ้งให้กลุ่มไปแสดงสินค้ามาก จะเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง มีค่าเฉลี่ยในด้านต่าง ๆ ในระดับสูง ส่วนกลุ่มที่มีความเข้มแข็งน้อยบทบาทของชุมชนด้านการรับฟัง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แฉ่งแหล่งทรัพยากรให้กลุ่มทราบและแจ้งให้กลุ่มไปแสดงสินค้าหรือหาตลาดให้จะมีค่าเฉลี่ยในระดับต่ำที่สุด ซึ่งก็ถือเป็นปัญหาอุปสรรคด้านหนึ่งของกลุ่มเช่นกัน

การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่จะทำให้กลุ่มดำรงอยู่ได้ ผลการศึกษา พบว่า การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของกลุ่ม โดยกลุ่มที่มีความเข้มแข็งมากจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกมาก เช่น กลุ่มอาชีพทอเสื่อกกไทยเจริญที่มีความเข้มแข็งมากได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์ ข้อมูลข่าวสาร และคำแนะนำด้านการบริหารจัดการกลุ่ม มีค่าเฉลี่ยในระดับสูง เมื่อเทียบกับกลุ่มอาชีพทอเสื่อกกบ้านกรวดที่มีความเข้มแข็งน้อยจะได้รับการสนับสนุนด้านดังกล่าวอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งปัญหาอุปสรรคที่พบคือ การได้รับการสนับสนุนได้วัสดุ/อุปกรณ์และการให้คำปรึกษาแนะนำในการบริหารจัดการกลุ่ม การพัฒนาคุณภาพ/มาตรฐานผลิตภัณฑ์ค่อนข้างน้อย

การตลาด เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างรายได้ของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเป็นตัวช่วยขับเคลื่อนกระบวนการของกลุ่มให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษา พบว่า การตลาดมีความสัมพันธ์ต่อความเข้มแข็ง นั่นคือ กลุ่มที่เข้มแข็งมากจะมีการจัดการด้านการตลาดที่ดี เช่น กลุ่มทอเสื่อไทยเจริญ มีการตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ทุกครั้งก่อนออกจำหน่าย สามารถผลิตและจำหน่ายสินค้าได้อย่างต่อเนื่องทุกเดือน มีตลาดรองรับ และมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์กลุ่มซึ่งมีค่าเฉลี่ยในระดับสูง ส่วนกลุ่มที่มีความเข้มแข็งน้อยจะมีการจัดการด้านการตลาดไม่ดี เช่น กลุ่มทอเสื่อกกบ้านกรวด มีปัญหาอุปสรรคในด้าน ไม่มีความต่อเนื่องในการผลิตและจำหน่ายสินค้า ไม่ค่อยมีตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม มีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์สินค้าน้อย

3. ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ

จากการศึกษาความคิดเห็นด้านระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพด้านการบรรลุวัตถุประสงค์การรวมกลุ่ม ด้านมีกิจกรรมกลุ่มต่อเนื่อง ด้านการมีกำหนดกฎระเบียบกติกา ด้านมีกองทุนกลุ่ม ด้านมีกรรมการที่มีประสิทธิภาพกลุ่ม พบว่า

กลุ่มอาชีพมีระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพทอเสื้อกตามโครงการส่งเสริมเครือข่ายผู้ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพจังหวัดบุรีรัมย์ มากที่สุดในด้านมีการกำหนดกฎระเบียบกติกากลุ่ม เนื่องจากกฎระเบียบกติกาของกลุ่มส่วนใหญ่เกิดจากข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม ตลอดจนสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่ม ดังนั้นกลุ่มอาชีพจึงมีระดับความเข้มแข็งด้านการกำหนดกฎระเบียบกติกาอยู่ในระดับมาก

รองลงมา กลุ่มอาชีพมีระดับความเข้มแข็งด้านการมีกรรมการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ เพราะกรรมการกลุ่มมาจากการแต่งตั้งของสมาชิกกลุ่มซึ่งมีความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก สมาชิกกลุ่มอาชีพสามารถตรวจสอบการทำงานได้ตลอดเวลา กระจายรายได้แก่สมาชิกกลุ่มอย่างทั่วถึง ดังนั้นกลุ่มอาชีพจึงมีระดับความเข้มแข็งด้านการมีกรรมการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก

ส่วนด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกกลุ่มอาชีพให้ความเห็นว่าการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มอาชีพทำให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น/มีงานทำ สมาชิกกลุ่มเกิดความสามัคคี เกิดการช่วยเหลือกันในชุมชน เกิดการช่วยเหลือกันในชุมชน และส่วนหนึ่งทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ประธานและรองประธานกลุ่มอาชีพไทยเจริญกล่าวเพิ่มเติมว่า

มีการรวมกลุ่มอาชีพคนในหมู่บ้านจะได้มีรายได้เสริมช่วยครอบครัว คนในครอบครัวก็มีรายได้ไม่ต้องไปทำงานไกลบ้าน แต่นอกจากสร้างรายได้ก็ยังได้ความสามัคคีด้วย เพราะเวลานัดมาทำเสื้อกตามการสั่งก็มาทำร่วมกัน ถ้าทำคนเดียวก็ไม่ไหว ถ้าทำร่วมกันกลุ่มก็มีรายได้ร่วมกัน แบ่งปันรายได้ให้คนในชุมชนด้วย

ดังนั้นกลุ่มอาชีพจึงมีระดับความเข้มแข็งด้านการบรรลุวัตถุประสงค์อยู่ในระดับมาก

ในด้านมีกิจกรรมของกลุ่มต่อเนื่อง สมาชิกกลุ่มมีความคิดเห็นว่า กลุ่มมีการพัฒนาบริการจากขายปลีกเป็นขายส่งได้ค่อนข้างน้อย ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาอุปสรรคด้านปัญหาไม่มีตลาดหรือช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพิ่มมากขึ้น โดยประธานและรองประธานกลุ่มได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า การที่กลุ่มได้ดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องอาจเกิดจากขาดทักษะด้านกลยุทธ์ทางการตลาด และความรู้ทางด้านการตลาดของกลุ่ม ดังนั้นกลุ่มอาชีพจึงมีระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพด้านกิจกรรมกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง

กลุ่มอาชีพมีความเข้มแข็งของกลุ่ม ด้านการมีกองทุนกลุ่ม น้อยที่สุด เนื่องจากสมาชิกกลุ่มอาชีพมีความคิดเห็นว่า กลุ่มยังมีกองทุนในการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องและสามารถที่จะเพิ่มรายได้โดยหักผลกำไรจากรายได้เข้ากองทุนกลุ่ม แต่กองทุนของกลุ่มอาชีพส่วนใหญ่เป็นกองทุนเพื่อการกู้ยืมประกอบอาชีพ ไม่ใช่เป็นกองทุนสำหรับดำเนินกิจกรรมของกลุ่มโดยตรง ดังนั้นกลุ่มอาชีพจึงมีระดับความเข้มแข็งกลุ่มอาชีพด้านการมีกองทุนกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง

4. ปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ มีดังนี้ 1) ปัญหาไม่มีตลาดหรือช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพิ่มมากขึ้น 2) ปัญหาสมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมน้อย 3) ปัญหาขาดเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม 4) ปัญหาการขาดทักษะด้านอาชีพ 5) ปัญหาสมาชิกกลุ่มใช้โอกาสการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มน้อยและแนวทางการแก้ไข 1) ปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ เพิ่มทักษะการจำหน่ายสินค้า มีเจ้าหน้าที่แนะนำด้านการตลาดและให้ความรู้ด้านการตลาด หาเครือข่ายในการจำหน่ายสินค้า 2) มีการนัดประชุมอย่างสม่ำเสมอ สร้างความสามัคคีให้กับกลุ่ม รวมไปถึงการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน 3) ขอรับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และการออมเงินของสมาชิกเข้ากองทุนเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม 4) หน่วยงานให้ความสำคัญในการช่วยขับเคลื่อนกลุ่มให้ดำรงอยู่ได้ เข้าติดต่อประสานงานอย่างต่อเนื่องกับกลุ่มอาชีพและให้ข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ แก่กลุ่มอาชีพ ในด้านการตลาด การจัดการบริหารกลุ่ม การให้ความรู้และการจัดหาวิทยากร 5) มีการทบทวนตำแหน่งและบทบาทหน้าที่ของผู้นำอย่างชัดเจน เพิ่มพูนความรู้และพัฒนาตนเองด้านการประสานงาน การกระตุ้นสมาชิกกลุ่มให้กล้าแสดงความคิดเห็น 6) กระตุ้นและเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มได้กล้าแสดงความคิดเห็นและร่วมแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะทำให้สมาชิกกลุ่มเกิดความรักและสามัคคี ร่วมมือกันอันจะนำไปสู่การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ : ศึกษากรณีศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 26 จังหวัดบุรีรัมย์” ทำให้ทราบถึงปัจจัยเกื้อหนุนภายในและภายนอกที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินงานกลุ่มและแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางใน

การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอาชีพและการให้ความสนับสนุนของเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่อไป ซึ่งเห็นควรให้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. กลุ่มอาชีพ

การที่กลุ่มจะมีความเข้มแข็งได้ผู้นำควรมีความรู้ทักษะด้านอาชีพและสามารถนำความรู้ทักษะด้านอาชีพมาสนับสนุนช่วยให้กลุ่มเกิดรายได้ นอกจากนั้นการนัดพบ/พูดคุยหรือประชุมกับสมาชิกอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้กลุ่มได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเกิดความคิดที่หลากหลายในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ และมีประสิทธิภาพในการดำเนินการร่วมกันมากขึ้น และนอกจากนี้การผู้นำควรกระตุ้นและสนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มแสดงความคิดเห็นทุกครั้งที่มีการนัดพบ/พูดคุยหรือประชุม เพราะการที่สมาชิกได้ร่วมแสดงความคิดเห็นจะช่วยให้สมาชิกกลุ่มเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน ตระหนักถึงปัญหาของกลุ่มร่วมกัน อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของกลุ่มร่วมกัน และพัฒนาไปสู่ความสำเร็จของกลุ่มได้

สมาชิกกลุ่มอาชีพควรใช้โอกาสในการแสดงความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกับกลุ่ม ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมตัดสินใจในการดำเนินงานกลุ่ม ร่วมแก้ไขปัญหาของกลุ่ม ร่วมรับผลประโยชน์กับกลุ่ม ตลอดจนใช้โอกาสในการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ การมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่ง หากสมาชิกกลุ่มไม่ใช้โอกาสในการแสดงความคิดเห็นจะทำให้กลุ่มขาดความคิดที่หลากหลายในการพัฒนา กลุ่ม ดังนั้นสิ่งที่จำเป็นก็คือการกระตุ้นและเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มได้กล้าแสดงความคิดเห็นและร่วมแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะทำให้สมาชิกกลุ่มเกิดความรักและสามัคคี ร่วมมือกันอันจะนำไปสู่การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพได้

การบริหารจัดการกลุ่ม ควรพัฒนากลุ่มโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม ทั้งด้านคณะกรรมการกลุ่มที่ต้องทบทวนบทบาทของตนเอง ผู้นำกลุ่มรวมถึงสมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภายในกลุ่มด้วยความเสียสละและมีภาวะความเป็นผู้นำเพื่อแสวงหาผลประโยชน์แก่กลุ่มและสมาชิกกลุ่ม รวมทั้งมีการบันทึกรายงานการประชุม ระเบียบที่ตกลงกันไว้เป็นลายลักษณ์อักษรทุกครั้งที่มีการประชุมนัดหมาย อีกทั้งยังต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของกลุ่มที่ได้ร่วมกันร่างขึ้นมา นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มต้องสามารถประสานงานในการการระดมทรัพยากรเช่น เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ ทั้งจากภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่มได้ในระดับหนึ่ง และกลุ่มควรให้ความสำคัญกับกองทุนกลุ่มเพื่อเป็นทรัพยากรของกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมใน

ครั้งต่อ ๆ ไป ตลอดจนกลุ่มควรสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันโดยมีการทำประชาคมร่วมกับเครือข่ายกลุ่มอาชีพระหว่างตำบลหรืออำเภอ เพื่อให้การเรียนรู้ของกลุ่มเกิดการพัฒนามากขึ้น เพราะการที่กลุ่มได้แลกเปลี่ยนความคิดกับเครือข่ายอาชีพกลุ่มอื่น ๆ จะทำช่วยให้กลุ่มเกิดความคิดสร้างสรรค์ และสามารถพัฒนาต่อยอดความคิดของกลุ่มได้มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้กลุ่มมีการบริหารจัดการที่เข้มแข็ง

กลุ่มอาชีพที่มีความเข้มแข็งน้อยควรพัฒนาในเรื่องของการประชาสัมพันธ์สินค้า/ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้เป็นที่รู้จัก เช่น การประชาสัมพันธ์เสียงตามสายของชุมชน การออกแสดงสินค้าและผลิตภัณฑ์ การลงอินเทอร์เน็ต และมีการตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ทุกครั้งก่อนออกจำหน่าย ตลอดจนขึ้นทะเบียนมาตรฐานสินค้าเพื่อเป็นที่ยอมรับแก่โรงงานอุตสาหกรรมหลายๆแห่ง ซึ่งจะส่งผลต่อการมีตลาดสินค้าต่อเนื่องด้วย ส่วนกลุ่มอาชีพที่มีความเข้มแข็งอยู่แล้ว การพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์ให้แพร่หลายมากขึ้นจะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มมีความต่อเนื่องไปได้เช่นเดียวกัน ซึ่งจะส่งผลให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มด้วยนั่นเอง

2. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

การที่กลุ่มจะมีความเข้มแข็งและดำรงอยู่ในชุมชนได้อย่างยาวนานนั้นเจ้าหน้าที่จะเป็นพี่เลี้ยงในการกระตุ้นให้กลุ่มดำเนินกิจกรรมและขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่มต่อไปได้ ซึ่งเจ้าหน้าที่จำเป็นต้องแนะนำให้ข้อมูลกับกลุ่มอาชีพในระยะของการรวมกลุ่ม ตลอดจนมีการติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการติดตามและการใส่ใจกลุ่มเป็นอีกหนึ่งหนทางในการสร้างกำลังใจและความเชื่อมั่นในการดำรงกลุ่มอาชีพของชุมชน

การส่งเสริมและพัฒนาควรเน้นที่การให้ความรู้ด้านการให้คำปรึกษาแนะนำในการบริหารจัดการกลุ่ม การพัฒนาคุณภาพ/มาตรฐานผลิตภัณฑ์ ควบคู่ไปกับการสนับสนุนด้านงบประมาณ เนื่องจากการให้ความรู้และการสนับสนุนงบประมาณจะช่วยส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพได้พัฒนาความคิดต่อยอดความรู้ของตัวเองและนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป เช่น การมีวิทยากรทั้งภายในและพื้นที่เข้ามาฝึกสอนประสบการณ์ด้านการรวมกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มสามารถบริหารจัดการกลุ่มได้เอง และสามารถหาแหล่งทรัพยากร วัสดุ/อุปกรณ์ได้เอง เพราะการได้รับความรู้ช่วยให้กลุ่มอาชีพสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปต่อยอดผลงาน และผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบที่หลากหลายได้

การปลุกฝังให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้การทำงานร่วมกัน เกื้อกูลกันมีส่วนร่วมในกลุ่มร่วมกันทุกขั้นตอน การสนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มคิดด้วยตนเอง จะทำให้กลุ่มอาชีพเกิดการจัดการ

และเรียนรู้อย่างแท้จริง นอกจากนี้การชี้แนะแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มให้แก่กลุ่มอาชีพเป็นอีกทางที่ส่งเสริมให้กลุ่มดำเนินการด้วยกลุ่มได้ ลดการพึ่งพารัฐได้ในระดับหนึ่ง

3. นโยบาย/โครงการ

ศูนย์พัฒนาสังคมฯ ควรมีนโยบายในการพัฒนาบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านการรวมกลุ่มอาชีพโดยตรง ให้มีความรู้เข้าใจถึงทรัพยากรท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ ตลอดจนมีความรู้ด้านการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน การขึ้นทะเบียนมาตรฐานผลิตภัณฑ์ เพื่อที่จะสามารถนำไปแนะนำให้ข้อมูลและเผยแพร่แก่สมาชิกกลุ่มอาชีพได้ ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มสามารถรวมตัวกันได้อย่างเข้มแข็งและขยายกลุ่มได้ใหญ่ขึ้นเป็นผลิตภัณฑ์เด่นของชุมชน

นอกจากนี้ศูนย์พัฒนาสังคมฯ ควรมีนโยบายในการสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพ เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพได้พบปะแลกเปลี่ยนกันอย่างจริงจังและมีความต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้เกิดพลังกลุ่มและการสร้างอำนาจให้แก่เครือข่ายของกลุ่มอาชีพมีอำนาจในการต่อรองอันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของกลุ่ม ตลอดจนมีการส่งเสริมเครือข่ายที่รองรับสินค้า หรือช่องทางในการจัดหาตลาดต่อไปในอนาคตสำหรับกลุ่มอาชีพต่าง ๆ

การจัดประชาคมและการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มอาชีพเป็นอีกวิธีที่ช่วยเพิ่มศักยภาพให้แก่กลุ่มอาชีพได้แสดงความคิดเห็น ได้มีการตัดสินใจ และเรียนรู้วิธีการดำเนินกลุ่มที่ดีขึ้นได้ เช่น การเรียนรู้วิธีการแสดงผลิตภัณฑ์ด้วยการใช้และสาธิตการใช้ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มได้ผลิตขึ้นจากกลุ่มอื่น ๆ ที่นำไปแสดง

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารoundต่อไป

1. ควรมีการถอดบทเรียนที่ดีในการทำงานกลุ่มอาชีพ เพื่อนำไปเป็นแบบอย่างในการทำงานกับกลุ่มอาชีพกลุ่มอื่น ๆ ต่อไป
2. ควรมีการศึกษาด้านการพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มอาชีพซึ่งจะช่วยในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพได้ยั่งยืนขึ้น
3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มอาชีพด้านอื่น ๆ ที่มีความเข้มแข็งมากและกลุ่มอาชีพเข้มแข็งน้อย ด้วยการศึกษาดูงานเชิงคุณภาพเพื่อสามารถนำมาพัฒนากลุ่มที่มีความเข้มแข็งน้อยให้เกิดความเข้มแข็งได้